

Samenvatting Laaggeletterdheid integreren in het gemeentelijk sociaal domein

Wat is nodig?

Colofon

Dit onderzoek is in opdracht van Stichting Lezen & Schrijven uitgevoerd door bureau Wending.

Deze publicatie is onderdeel van het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven. Dit programma wordt aangeboden door Stichting Lezen & Schrijven en gefinancierd door de Rijksoverheid.

lezenenschrijven.nl

Mei 2017 © Stichting Lezen & Schrijven

Samenvatting

In het rapport 'Taal als Middel' (Labyrinth, mei 2016) is geconcludeerd dat slechts een beperkt aantal gemeenten laaggeletterdheid heeft geïntegreerd in de aanpak binnen het sociaal domein. Als reden wordt onder andere aangevoerd dat gemeenteambtenaren die laaggeletterdheid in hun pakket hebben, vaak handlingsverlegen zijn. Zij hebben moeite om ambtenaren binnen het sociaal domein te betrekken bij de aanpak van laaggeletterdheid. Dit was voor Stichting Lezen & Schrijven aanleiding om bureau Wending te vragen verdiepend onderzoek te verrichten naar de oorzaken en oplossingsrichtingen. Aan het kwalitatieve onderzoek hebben tien gemeenten en twee overkoepelende organisaties deelgenomen (in totaal zeventien mensen).

Lastig om collega's erbij te betrekken: oorzaken

De gemeenteambtenaren die in het onderzoek zijn geïnterviewd gaven aan dat voor de integratie van laaggeletterdheid binnen het sociaal domein vooral collega's belangrijk zijn die werken bij de afdelingen Werk en Inkomen, Zorg en Welzijn (armoedebeleid, schuldhulpverlening, statushouders) en de gemeentelijke loketten. Andere belangrijke partners zijn volgens hen uitvoeringsorganisaties die laaggeletterdheid kunnen signaleren, zoals wijkteams, schuldhulpverlenings- en welzijnsorganisaties. Het is volgens hen niet zo dat ambtenaren met laaggeletterdheid in hun portefeuille het moeilijk vinden om het onderwerp bij collega's onder de aandacht te brengen. Het blijkt vooral lastig om deze collega's zodanig erbij te betrekken dat het lukt om een integrale aanpak te ontwikkelen waarvan laaggeletterdheid onderdeel is.

De oorzaken daarvan zijn:

- Het vraagt tijd om collega's te overtuigen van de relatie tussen thema's binnen het sociaal domein (zoals werk, armoede en schulden) en taal.
- Niemand binnen de gemeente is echt 'eigenaar' van laaggeletterdheid, omdat het terugdringen van laaggeletterdheid niet geborgd is binnen een specifiek wettelijk kader.
- Laaggeletterdheid vormt een relatief klein beleidsonderwerp (het aantal fte's is beperkt en er is een bescheiden WEB-budget (Wet educatie en beroepsonderwijs) beschikbaar. Daarmee is het minder in beeld bij collega's.
- Verankering vraagt veel afstemming en is tijdrovend. Het aantal betrokkenen is groot, zowel ambtelijk als bestuurlijk en binnen het aantal samenwerkingsrelaties.
- Op politiek niveau is er niet één wethouder maar zijn meerdere wethouders erbij betrokken.
- De cultuur bij met name de afdeling Werk en Inkomen is vaak gericht op een snelle uitstroom. Dit verhoudt zich slecht met de tijd die het vraagt om taalvaardigheden te verbeteren tot een (minimaal) voldoende niveau.
- Zowel ambtelijk als bestuurlijk ligt de focus bij het inzichtelijk maken van lokale investeringen en opbrengsten. Rond laaggeletterdheid is dit lastig.
- De gewenste ontkokering binnen het sociaal domein is voor gemeenten nog geen realiteit. Gemeenten zijn zoekende naar werkwijzen om beleidsthema's te integreren.
- Bij een deel van de gemeenten is de rol van gemeentelijke loketten bij de

signalering van laaggeletterdheid nog niet uitgekristalliseerd.

- Wijkteams zijn nog in de opbouwfase en voelen weinig ruimte om nieuwe zaken op te pakken. Daarnaast bestaat de indruk dat veel professionals handlingsverlegen zijn.
- Het opbouwen van een kwalitatieve taalinfrastructuur, waarbij formeel en non-formeel aanbod op elkaar zijn afgestemd, is een randvoorwaarde voor succes. Dit kost veel tijd en capaciteit.
- De WEB sluit onvoldoende aan op de ontwikkelingen binnen het sociaal domein. Trajecten gericht op preventie en participatie, waarin taal is geïntegreerd, zijn uitgesloten van deze financiering.

Oplossingsrichtingen

Volgens de geïnterviewden is het volgende nodig om de aanpak van laaggeletterdheid te integreren binnen het sociaal domein:

- **Urgentie.** Het is gewenst om het terugdringen van laaggeletterdheid onderdeel te maken van de collegeprioriteiten en een gemeentebrede visie op het sociaal domein.
- **Organiseer** de aanpak van laaggeletterdheid in gemeenten binnen het sociaal domein en zorg ervoor dat deze valt onder de wethouders die daarvoor verantwoordelijk zijn.
- **Positioneer** de aanpak van laaggeletterdheid als middel tot maatschappelijke participatie en niet alleen als onderwijsthema.
- **Deel succesvolle aanpakken** van laaggeletterdheid die inzicht geven in de bijdrage die ze leveren aan de oplossing van problemen in het sociaal domein (zoals werk vinden en schuldhulpverlening). Successen zijn nodig om de autochtone doelgroep te bereiken.
- **Sluit aan op prioriteiten en werkwijzen** binnen het sociaal domein. Ontwikkel bijvoorbeeld aanpakken waarmee mensen parallel aan werk ook hun taal- en digitale vaardigheden verbeteren.
- **Maak een meetinstrument** dat lokale kosten en opbrengsten inzichtelijk maakt.
- **Zet praktijkverhalen** in waarin vanuit ervaringsdeskundigen duidelijk wordt wat de relatie is tussen laaggeletterdheid en participatie.
- **Zet in op aanpakken en instrumenten voor uitvoerende organisaties** (wijkteams, schuldhulpverlening) en gemeentelijke loketten, zodat zij laaggeletterdheid kunnen signaleren.

De belangrijkste randvoorwaarden zijn:

- Een goed functionerende en kwalitatieve **lokale infrastructuur** (taal, digitaal).
- **Meetinstrumenten** die een indicatie geven of iemand moeite heeft met taal- of digitale vaardigheden (Taalmeter/Digimeter of vergelijkbare instrumenten) of die niveaubepalend zijn.
- **Contextgerichte aanpakken** waarmee concrete problemen worden opgelost en tegelijk wordt gewerkt aan verbetering van het taalniveau. Het is wenselijk de effectiviteit daarvan te onderbouwen.

Ondersteuning

Het is gewenst dat ambtenaren die laaggeletterdheid in hun pakket hebben, ondersteuning krijgen bij het delen van praktijkkennis van de effectiviteit van aanpakken en interventies. Dit geldt vooral in middelgrote en kleine gemeenten. Dit kan het beste worden opgezet in de vorm van een regionaal en bovenregionaal

lerend kennisnetwerk, dat aansluit op de taalnetwerken in de (arbeidsmarkt)regio's. Daarnaast is het gewenst om best practises (landelijk) in kaart te brengen en te ontsluiten. Ook moet het ontwikkelen van aanpakken en instrumenten uitdrukkelijk in samenwerking met de praktijk plaatsvinden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de aanpak binnen sociale wijkteams en schuldhulpverlening en de ontwikkeling van meetinstrumenten om lokaal resultaten zichtbaar te maken.

Gewenste rol van Stichting Lezen & Schrijven

Vooraf geïnterviewde kleine en middelgrote gemeenten vinden het gewenst dat de stichting actief lobbyt bij landelijke en lokale partijen rond de verkiezingen. Doel is om meer urgentie te bereiken voor het terugdringen van laaggeletterdheid als middel om participatie te vergroten. De geïnterviewde gemeenten zien de integratie van laaggeletterdheid binnen het sociaal domein als een taak die bij gemeenten ligt en waarbij vooral lokaal maatwerk nodig is. De wens bestaat om kennis en ervaringen te delen in een lerend kennisnetwerk op regionaal of bovenregionaal niveau. De stichting kan hierin de gemeenten ondersteunen en daarbij samenwerken met kennisinstituten die al actief zijn rond de vernieuwing in het sociaal domein. Zij heeft in deze samenwerking volgens de geïnterviewden een expertiserol: best practises in kaart brengen, de effectiviteit van aanpakken inzichtelijk maken, onderzoek initiëren naar de relatie tussen het terugdringen van laaggeletterdheid voor meer participatie en een systematiek ontwikkelen die lokale investeringen en opbrengsten inzichtelijk maakt.

Reactie Stichting Lezen & Schrijven op het onderzoek

Stichting Lezen & Schrijven benut de uitkomsten van dit onderzoek om een plan van aanpak te maken om gemeenten beter te ondersteunen bij de integrale aanpak van laaggeletterdheid, samen met relevante externe partners.

Stichting Lezen & Schrijven

Adres: Parkstraat 105, 2514 JH Den Haag
Telefoon: 070 302 2660